

Vetelin kunta

Tarkastuslautakunta

TARKASTUSLAUTAKUNNAN ARVIOINTIKERTOMUS VUODELTA 2021

1. TARKASTUSLAUTAKUNTA JA SEN TOIMINTA

1.1. Tarkastuslautakunnan tehtävät

Kuntalain mukaan kunnanvaltuusto asettaa tarkastuslautakunnan kunnan hallinnon ja talouden tarkastuksen sekä arvioinnin järjestämistä varten.

Tarkastuslautakunnan tehtävänä on mm:

- valmistella valtuuston päätettävät hallinnon ja talouden tarkastusta koskevat asiat,
- arvioida, ovatko valtuuston asettamat toiminnan ja talouden tavoitteet kunnassa ja kuntakonsernissa toteutuneet ja onko toiminta järjestetty tuloksellisella ja tarkoituksenmukaisella tavalla,
- arvioida talouden tasapainotuksen toteutumista tilikaudella sekä voimassa olevan taloussuunnitelman riittävyyttä, jos kunnan taseessa on kattamatonta alijäämää,
- huolehtia kunnan ja sen tytäryhteisöjen tarkastuksen yhteensovittamisesta,
- valvoa säädettyjen sidonnaisuuksien ilmoittamisvelvollisuuden noudattamista.

Vetelin kunnan oman hallintosäännön mukaan tarkastuslautakunnan keskeinen tehtävä on kuntakonsernin toiminnan tuloksellisuuden arviointi, joka kohdistuu sekä kunnan omalle toiminnalle että tytäryhteisöille asetettujen tavoitteiden toteutumiseen.

TARKASTUSLAUTAKUNNAN ARVIOINTITOIMINTA

1. TAVOITTEIDEN TOTEUTUMISEN ARVIOINTI
2. TOIMINNAN TULOSELLISUUDEN JA TARKOITUKSENMUKAISUUDEN ARVIOINTI
3. TALouden TASAPAINOTTAMISEN ARVIOINTI

1.2. Tarkastuslautakunnan kokoonpano

Kunnanvaltuusto on valinnut seuraavat henkilöt tarkastuslautakunnan jäseniksi ajalle 1.7.2019 – 31.5.2021 tarkastamaan toimintaa ja taloutta:

Varsinainen jäsen	Henkilökohtainen varajäsen
Tapio Palohuhta, puheenjohtaja	Eveliina Tyynelä
Jarno Vähäkainu, varapuheenjohtaja	Leila Aho
Salme Lempiälä	Mauri Korpela
Tarja Tuominen	Marina Pulkkinen
Antero Tikkakoski	Kari Pollari

Kunnanvaltuusto valitsi 9.8.2021 uuteen tarkastuslautakuntaan seuraavat jäsenet:

Varsinainen jäsen	Henkilökohtainen varajäsen
Merja Heikkilä, puheenjohtaja	Tomi Storbacka
Jukka Nisula, varapuheenjohtaja	Mikko Koskela
Hilkka Läspä	Satu Kauppinen
Henri Nisula	Salme Lempiälä
Kari Pollari	Riikka Ahtoniemi

Uusi tarkastuslautakunta osallistui 29.9.2021 kokonaisuudessaan Keski-Pohjanmaan Kesäyliopiston järjestämään koulutuspäivään, jota seurasimme etäyhteydellä Vetelin kunnantalolla.

Tarkastuslautakunnan sihteerinä on toiminut tilintarkastaja HT, JHT Tuula Ylikangas.

1.3. Tilintarkastus

Hallinnon, talouden ja tilinpäätöksen tarkastamista varten kunnanvaltuusto on valinnut tehtävään tilikausien 2017 – 2020 osalta tilintarkastusyhteisö BDO Auditor Oy:n, jonka vastuullisena tilintarkastajana toimii HT, JHT Tuula Ylikangas.

Uuden tarkastuslautakunnan aloittaessa työnsä sopimus tilintarkastusyhteisön kanssa oli umpeutunut. Kuntavaalien siirryttyä koronapandemian takia kesäkuulle, oltiin uuden lautakunnan työn alkaessa jo syksyissä, joten lautakunta päätti jatkaa sopimusta entisen tilintarkastusyhteisön BDO:n kanssa yhdellä vuodella, ja suorittaa tilintarkastusyhteisöjen kilpailutuksen alkuvuodesta 2022. Vastuullisena tilintarkastajana kaudella 2021-2022 on toiminut edelleen HT, JHT Tuula Ylikangas.

1.4. Lautakunnan suorittaman arvioinnin toteuttaminen vuodelta 2021

Kunnanvaltuuston vuoden 2021 talousarviossa sekä kuntastrategiassa asettamia tavoitteita ja niiden toteutumista on seurattu kunnanhallituksen antaman vuoden 2021 toimintakertomuksen, tilinpäätöksen ja muun tarpeellisen aineiston kautta sekä viranhaltijoiden ja kunnan omistamien osakeyhtiöiden toimitusjohtajien tai hallituksen puheenjohtajan kuulemisilla.

Koronaviruspandemiasta huolimatta lautakunnan kokouksia on pidetty vv. 2021 pääsääntöisesti paikan päällä, mutta myös etäyhteydellä osallistuminen on ollut mahdollista. Tarkastuslautakunnan kokouksia, joissa käsiteltiin vuoden 2021 tarkastettavia asioita, pidettiin vanhan lautakunnan aikana kolme kertaa 13.1.2021, 16.3.2021 ja 2.6.2021. Uusi lautakunta kokoontui syksyn aikana myös kolme kertaa 1.9.2021, 5.10.2021, 16.11.2021.

Kokouksissa oman vastuualueensa tai johtamansa yhtiön asioista ovat olleet kuultavina viranhaltijat ja toimitusjohtajat seuraavasti:

Kunnanjohtaja sekä Vetelin Liikekiinteistöt Oy:n ja Pitkäkoski Oy:n hallitusten puheenjohtaja Hannu Jyrkkä 13.1.2021, 16.3.2021 ja 5.10.21

Talousjohtaja Jyri Myllymäki 16.3.2021 ja 5.10.21

Vetelin Energia Oy:n toimitusjohtaja Marko Niemonen 16.11.21

Vetelin Vesi Oy:n toimitusjohtaja ja teknisen toimen johtaja Tero Uusitalo 13.1.2021 ja 16.11.2021.

2. KUNNANVALTUUSTON ASETTAMAT TAVOITTEET JA NIIDEN TOTEUTUMINEN

2.1. Valtuuston asettamat kunnan strategiset ja talousarviotavoitteet

Kuntavaalien siirtäminen kesäkuulle 2021 aiheutti sen, että syksyllä valtuusto päätti jatkaa vielä entisten päätavoitteiden ja kuntastrategian mukaisesti. Vetelin kunnanvaltuuston aiemmin hyväksymään vuoden 2021 talousarviokirjaan ja taloussuunnitelmaan on kunnan tavoitteiksi asetettu pitemmällä aikavälillä mm. työpaikka- ja asukasmääräkehityksen kääntäminen kasvuun sekä talouden pitäminen tasapainossa nykyisellä veroasteella. Kuntastrategiaan sisältyy lukuisia muitakin lähinnä sanallisesti esitettyjä kehittämiskohteita ja tavoitteita. Kunnan tytäryritykset on omalta osaltaan valittu kehityskohteiksi ja niiden esitetään toimivan kasvun ja kehityksen vetureina. Yhtiöiden omiksi nettotulostavoitteiksi on pääsääntöisesti asetettu 5 - 10 % liikevaihdosta.

Vuoden 2021 kunnan toimintatuotot olivat yli 700.000 eur budjetoitua suuremmat ja kun menopuoli toteutui budjetoidusti, niin toimintakate muodostui lähes miljoona euroa suunniteltua paremmaksi. Verokertymä oli 350 000 eur budjetoitua parempi ja harkinnanvaraista valtionosuuden korotusta saatiin 560 000 euroa, jolloin vuosikatteenä tuli lähes 2,2 miljoonaa euroa. Poistojen jälkeen tilikauden tulokseksi muodostuu lähes 1,2 miljoonaa euroa.

On todettava, että vuoden 2021 tulos oli merkittävästi budjetoitua parempi, mikä johtui pääasiassa kolmesta syystä: suurempi verokertymä, harkinnanvarainen valtionosuuden korotus ja vielä ennakoitua pienemmät sote-menot. Vuoden 2021 sote-menot olivat n. 150 000 euroa (1,1 %) pienemmät kuin vuotta aikaisemmin.

Vuosi 2021 oli jo toinen vuosi koronapandemian varjossa. Tilikauden aikana lähes kaikki kunnan palvelut ovat toimineet normaalisti, vaikka ajoittain sijaisjärjestelyt ovat olleet haastavia. Tämä on aiheuttanut myös kasvua henkilöstökustannuksiin.

Kuntastrategian mukaiset valinnat ja toimenpiteet ovat näkyneet budjeteissa ja toimenpidesuunnitelmissa koko strategiakauden ajan. Suurin osa strategian mukaisista toimenpiteistä on pyritty toteuttamaan olemassa olevin resurssein ilman merkittäviä lisäkustannuksia ja osa panostuksista näkyy tytäryhtiöiden investointeina. Kunnan toimivia tytäryhtiöitä ovat Vetelin Energia Oy, Kiinteistö Oy Vetelinraitti, Pitkähoski Oy, Vetelin Vesi Oy ja Kiinteistö Oy Vetelin Liikekiinteistöt.

Sosiaali- ja terveystalouden osalta valmistaudutaan palvelujen siirtymiseen Keski-Pohjanmaan hyvinvointialueen vastuulle v. 2023 alusta. Vuoden 2021 lopulla valmisteltiin hyvinvointialuevaltuusto-vaaleja, jotka pidettiin tammikuussa 2022. Vetelin kunnan tavoitteena on, että palveluverkko ja palvelujen laatu säilyisivät.

Seutukunnallinen kehitysyritys aloitti toimintaansa v. 2021.

2.2. Tavoitteiden toteutuminen

Talousarviossa ja –suunnitelmassa sekä kuntastrategiassa vuosille 2020-22 on lyhyemmän ja etenkin pitemmän aikavälin tavoitteet asetettu tasolle, joka voi todeta haasteelliseksi. Kunnan ja kuntalaisten odotusten valossa tätä voidaan pitää perusteltuna. Tavoitteiden asettelun osalta toteutumisen näemme sitten pitemmän ajanjakson kuluessa. Vaikka vuosi 2021 oli edelleen koronapandemian takia poikkeuksellinen, monia kunnan strategian mukaisia tavoitteita ja toimenpiteitä on voitu viedä eteenpäin.

Vetelin työllisyystilanne parani merkittävästi v. 2021. Keskimääräinen työttömyysaste oli 6,9 % eli 1,7 prosenttiyksikköä edellisvuotta parempi. Koronaviruksen edellisenä vuonna aiheuttamat vaikutukset, esim. lomautukset, vähenivät v. 2021 aikana. Loppuvuodesta koettiin jo joillakin aloilla työvoimapulaa. Tilastokeskuksen mukaan työpaikkoja Vetelissä oli v. 2019 lopussa 1035, ja työssä käyviä kuntalaisia 1232 henkilöä.

Uusien työpaikkojen ja uusien yritysten saaminen kuntaan on ollut edelleen vaikeaa. Tähän peräänkuulutamme jatkossa konkreettisia toimia. Odotamme paljon uudelta elinvoimatoimikunnalta, ja pidämme sen perustamista positiivisena asiana. Toivomme sen panostavan myös kuntamarkkinointiin ja houkuttelevan uusia vetovoimaisia yrityksiä Veteliin.

Asukasmäärä oli vuoden 2021 lopussa 3005, sen ollessa edellisen vuoden lopussa 3065, eli vähennystä vuoden aikana oli 60 henkilöä. Kunnan väestön määrä on laskenut viimeiset vuodet, eikä suuntaa valitettavasti ole saatu käännettyä. Huoltosuhde on kahdessa vuodessa noussut lähes 7 % -yksikköä 82,2:sta 89,1:een.

Kuntastrategiassa painotetaan tärkeinä tavoitteina asukasmäärän laskemisen pysäyttämistä, ja työpaikkojen määrän kasvua. Näissä asioissa riittää vielä haastetta ja työstämistä tuleville vuosille.

Kunnan lainakanta asukasta kohden kasvoi v. 2021 aikana 212 euroa/asukas. Pitkäaikaista lainaa ei nostettu, mutta kuntatodistusten määrä nousi vuoden aikana n. miljoonalla eurolla. Niiden korko oli koko vuoden ajan negatiivinen – eli kunnalle maksettiin lainan ottamisesta. Kunta lainasi tytäryhtiölleen Kiinteistö Oy Vetelin Liikekiinteistöt rahat Passelin liikekiinteistön remonttiin.

Pääosa muiden saamisten kasvusta selittyy Keski-Pohjanmaan sosiaali- ja terveystalouden kuntayhtymä Soiten kuntaosuuden palauttamisvelasta. Soite maksaa tämän kuntaosuuden palautuksen vuodelta 2021 vasta huhti-kesäkuussa 2022.

Investoinnit vuonna 2021 olivat n. 0,7 miljoonaa euroa, ja niihin saatiin 15 000 euroa avustusta.

Pitkäaikaista lainaa ei v. 2021 nostettu lainkaan, ja lainoja lyhennettiin 1 miljoonalla eurolla.

Kuntakonserniin kuuluvien yhtiöiden tilin- ja toiminnantarkastuksen on suorittanut tilintarkastaja. Tarkastuslautakunta on kuullut lyhyet selostukset yhtiöiden toiminnasta ja tuloksista.

Kuntakonserni oli myös kokonaisuutena ylijäämäinen, vaikka tytäryhtiöiden haasteina olivat edelleen korona, isot investoinnit, poistot ja osin mittavat alaskirjaukset. Merkittävin parannus tapahtui Vetelin Energia konsernissa ja erityisesti sen tytäryhtiön tuloksessa.

Kunnan tilinpäätösasiakirjan mukaan tytäryhtiöiden tulos oli Vetelin Energia Oy + 40 030 eur, Kiinteistö Oy Vetelinraitti -384 981 eur, Pitkääkoski Oy -39 486 eur, Kiinteistö Oy Vetelin Liikekiinteistöt -70 371 eur ja Vetelin Vesi Oy + 36 266 eur.

Kuntastrategiassa tytäryritykset nähdään omalta osaltaan keskeisinä kehityskohteina sekä kasvun ja kehityksen vetureina.

3. KOKONAISTALouden ARVIOINTIA

Pandemia aiheutti myös v. 2021 kunnalle paljon ylimääräistä työtä ja kustannuksia, mutta toisaalta myös säästöjä. Koronan aiheuttamien moninaisten toiminnallisten ja taloudellisten muutosten takia kertomusvuoden vertailu edellisiin vuosiin ei kaikilta osin ole mahdollista. Ehkäpä suurin pandemian vaikutus tuli välillisesti, kun valtio korotti koronan aiheuttamien kustannusten takia valtionosuuksia huomattavasti. Ne olivat Vetelin osalta 700 000 euroa budjetoituja suuremmat. Tämä auttoi tekemään edellisvuotta selvästi paremman vuosituloksen siten, että vuosikate oli lähes 2,2 miljoonaa euroa (ed. vuonna 1 175 000 eur) ja tilikauden tulos oli ylijäämäinen 1,2 miljoonaa euroa (ed. vuonna 98 000 eur).

Vetelin kunnan talous on siis saatu hyvään tasapainoon vuoden 2021 osalta, kiitos kulujen kohtuullisen kurissa pysymisen (+1,5 %) , verotulojen nousun (+8,4 %) sekä valtionosuuksien huomattavan korotuksen (+3,8 %).

Jatkossa talouden rakenteelliseen tasapainotukseen on edelleen kiinnitettävä suurta huomiota, koska kunnan veroprosentti on jo huomattavan korkea ja valtionosuuksiin ei todennäköisesti ole jatkossa tulossa samanlaisia korotuksia kuin v. 2021. Kunnan samoin kuin konsernin kokonaislainakanta on ollut hienoisessa nousussa. Korkokulut eivät korkotason mataluudesta johtuen ole olleet kovin suuria.

5. KRIISIKUNTA-ARVIOINTIA

Kuntakonsernin taloudellista tilaa tulee tarkastella myös niin sanottujen kriisikuntakriteerien mukaan. Valtiovarainministeriö on asettanut kriteerit ja raja-arvot, joiden ylittyminen johtaa kunnan arviointimenettelyyn.

Arviointimenettely voidaan käynnistää, jos kunta ei ole kattanut taseeseen kertynyttä alijäämää säädetyssä määräajassa. Vetelillä ei ole kertynyt alijäämää vaan taseen ylijäämä on v:n 2021

Iopussa 1 182 t€. Arviointimenettely voidaan lisäksi käynnistää, jos kuntakonsernin taseen kertynyt alijäämä on viimeksi päättyneenä vuonna vähintään -1000 €/asukas sekä sitä edeltäneenä vuonna vähintään -500 €/asukas. Vetelin osalta ko. tunnusluku oli v. 2021 154 ja v. 2020 -70 €/as., joten kriteerit eivät ylittyneet.

Arviointimenettely voidaan käynnistää myös, jos rahoituksen riittävyyttä tai vakavaraisuutta kuvaavat talouden tunnusluvut (neljä kriteeriä) ovat kahtena vuonna peräkkäin täyttyneet.

Ensimmäinen näistä kriteereistä on **kuntakonsernin vuosikate suhteessa poistoihin**, raja-arvon ollessa 80 %. Vuonna 2021 tämä luku oli Vetelissä 125,4. Edellisenä vuonna tämä luku oli 93,6, eli kumpanakaan vuonna tämä kriteeri ei täyttynyt.

Toinen kriteeri tarkastelee **kunnan tuloveroprosenttia** siten, että se ei saisi olla yli 2.0 prosenttiyksikköä suurempi kuin on kuntien keskiarvo. Vetelin tuloveroprosentti oli 22,50 vuosina 2020 - 2021. Kuntien keskimääräisen tuloveroprosentti oli viime vuonna 20,02. Tässä siis kriisikuntakriteeri ylittyi hieman. Edellisenä vuonna tämä raja oli 1 %.

Kolmannessa kriteerissä raja-arvo täyttyy, jos **kuntakonsernin lainakanta ja vastuut** (€/asukas) ylittää koko maan kuntakonsernien keskiarvon vähintään 50 %:lla. Vuonna 2020 Vetelin lainakanta/asukas oli 9736 € ja vuonna 2021 9921 €. Raja-arvo n. 11 000 eur ei ylity.

Neljäntenä kriteerinä on kuntakonsernin laskennallinen **keskimääräinen lainanhoitokate**, jonka tulisi olla vähintään 0,8. Vetelin osalta tämä raja-arvo alittuu sekä vuonna 2020, jolloin se oli 0,3 että v. 2021, jolloin se oli 0,6.

Näistä neljästä kriisikuntakriteeristä Vetelin osalta vuosina 2020 ja 2021 täyttyi siis kaksi. Jatkossa tulee pyrkiä parantamaan näitä negatiivisia lukuja, eli tulee kiinnittää huomiota lainanhoitokatteen ja tuloveroprosentin parantamiseen.

6. HENKILÖSTÖ

Kunnan palvelussuhteessa olevien määrä oli vuoden 2021 lopussa 156, tässä oli vähennystä 5 henkilöä.. Työntekijöistä vakinaisia on 127 ja määräaikaista 29. Määräaikaista työntekijöitä on lähinnä sivistyspuolella.

Vuoden 2021 palkkasumma nousi 7,2 % eli n. 361 000 euroa. Lisäys johtuu 1.4.21 voimaan tulleista 1.0 prosenttiyksikön korotuksista, sekä erityisesti tänä vuonna koronapandemian aiheuttamista sijaiskustannuksista.

Henkilöstön sairauspäivien määrä kasvoi v, 2021 noin 300 päivällä verrattuna edelliseen vuoteen. Tähän oli suurimpana syynä koronapandemia.

7. RISKIARVIO

Tähän olemme listanneet arviota merkittävimmistä riskeistä, tulevaisuuden epävarmuustekijöistä sekä toimintaan vaikuttavista asioista. Riskien hallinta samoin kuin sisäinen valvonta on käsityksemme mukaan ollut riittävällä tasolla.

- Sosiaali- ja terveydenhuollon kustannukset muodostavat edelleen valtaosan kunnan kuluista ja odotettu, kustannusjakoa muuttava hyvinvointialue-uudistus on vasta tulossa. Erityisen riskin Vetelissä muodostaa sote- palveluiden kiinteistöt, joiden toivotaan pysyvän edelleen nykyisessä käytössä.
- Asukasmäärän laskeminen, yritysten ja työntekijöiden määrän mahdollinen vähentyminen ja näistä seuraava verotulojen hiipuminen muodostaa riskin, joka toteutuessaan ja vuosia jatkuessaan heikentää olennaisesti kunnan kehitys- ja uudistusmahdollisuuksia.
- Maatalouden kannattavuuden heikentyminen, turpeen käytön alasajo ja turkistarhauksen kannattavuuden aleneminen vaikuttavat myös kunnan talouteen.
- Kunnan yritys- ym. toimitilojen vuokraamiseen liittyy taloudellisia haasteita ja samalla riskejä, jotka tulee mahdollisuuksien mukaan minimoida.
- Lainarahoitukseen liittyvä korkojen nouseminen, sekä Ukrainan sotatilanteen vaikutukset talouteen.
- Henkilöstön eläköitymiseen ja rekrytointiin liittyvät riskit.

8. YHTEENVETO

Vetelin kunnassa on tehty hyvää työtä, ja on aika esittää lämpimät kiitokset hyvin tehdystä työstä viranhaltijoille ja kaikille kunnan työntekijöille.

Positiivisena onnistujana nostamme tässä esiin sivistystoimen. Lukion uudelleen käynnistäminen näyttää onnistuneen ja muutenkin sivistyspuolella on hyvä maine.

Tytäryhtiöiden osalta toteamme, että Vetelin Energian tuloksen saaminen positiiviseksi ja Vetelin Veden kehittämistoimet ovat myös maininnan arvoisia. Pidämme myös Vetelin Raitin tekemiä korjausliikkeitä välttämättöminä ja oikean suuntaisina. Lisäksi Vetelin Liikekiinteistöjen Passelin remontointi kuuluu vuoden 2021 onnistumisiin.

Pienten kuntien taloudellinen tilanne on Suomessa viime vuosina pysynyt tiukkana, vaikka koronapandemian takia valtion antama tuki on tuonut kuntien tilanteeseen väliaikaista helpotusta. Vetelin kunnan talouden rakenteellista alijäämäisyyttä ei ole vielä saatu oikaistua. Kaksi viime vuotta on tosin pääasiassa ylimääräisten valtion-osuuksien turvin saatu ylijäämäisiksi. Asukasmäärän pieneneminen, väestön ikärakenne ja yritystoiminnan laimea kehitys ovat osaltaan vaikeuttaneet taloudellisten tavoitteiden saavuttamista ja ne tuovat jatkossakin isoja haasteita. Aika näyttää onko nyt tehdyllä päätöksellä vauvalahjasta osaltaan pientä merkitystä asukasluvun laskemisen pysäyttämiseen. Talouden tasapainottaminen on tärkeää ja siihen on pyrittävä tiukalla taloudenpidolla, tarkalla kulujen harkinnalla sekä tulopohjan kestäväällä vahvistamisella.

Vetelissä 31.5.2022

Vetelin kunnan tarkastuslautakunta

Merja Heikkilä, pj

Jukka Nisula, varapj.

Hilka Läspä

Henri Nisula

Kari Pollari